

**Тема семінарського заняття
«Система конституційного права України»**

Навчальні питання

1. Поняття системи конституційного права та її складові елементи
2. Принципи конституційного права
3. Конституційно-правові норми: поняття та види
4. Інститути конституційного права: поняття, критерії класифікації та види
5. Практичні завдання
6. Література

Починаючи вивчення цієї теми, студентам слід добре розуміти, що галузь конституційного права складається з принципів конституційного права (наприклад, демократизм, верховенство Конституції України та конституційних законів у системі нормативно-правових актів тощо), великої кількості конституційно-правових норм.

Між певними пов'язаними між собою і відносно відокремленими конституційними нормами є численні зв'язки, які регулюють конкретну групу суспільних відносин в рамках предмету конституційно-правового регулювання. Такі правові утворення називають правовими інститутами (наприклад, інститут виборів, президентства тощо). Саме таким виглядає традиційне уявлення про систему конституційного права. Тобто фактично застосовано відповідну правову конструкції із теорії права.

Однак досить популярним в сучасному конституційному праві України є підхід до тлумачення системи конституційного права за допомогою конструкції численних правових зрізів. При цьому варто розуміти, що галузь конституційного права – це об'єктивно існуючий правовий матеріал, а підходи до пояснення його системи – це засоби для побудови можливостей структурування такого правового матеріалу.

Розглядаючи друге питання, слід запам'ятати, що принципи конституційного права – це основоположні засади, ідеї, на яких базується галузь конституційного права. Саме їм відводиться ключова роль у якості орієнтирів для суб'єктів правозастосування.

Традиційно принципи конституційного права за сферою їх дії поділяють на дві групи: загальні та спеціальні.

Саме загальні принципи конституційного права являють собою вираз найбільш загальних засад, які поширюються на всю галузь конституційного права, отримали закріплення в Конституції України та законах України. До їх списку належать:

1) правовладдя (даний термін введено у вітчизняну юридичну науку доктором юридичних наук С.Головатим у монографії «Верховенство права» (2006р.) у якості українського відповідника англійському поняттю "the rule of law", адже і в тексті Конституції України вжито поняття «верховенство права». Як зазначає С.Головатий: «Правовладдя – це про доктрини, принципи, інститути й процедури, що є вкрай важливими для захисту людини від свавілля держави та що управнюють особою на людську гідність. Якраз у такому єстві багато віків тому воно постало як ідея, а вже в сучасному світі, зокрема в європейському, утвердилося як ідеал, цінність і принцип»).

2) принцип демократизму (це не стільки формальне визнання народу носієм суверенітету і єдиним джерелом влади, який здійснює владу безпосередньо і через органи влади та органи місцевого самоврядування, а і реальний ступінь втілення в життя умови про участь народу в управлінні державою, про реалізацію волі народу);

3) принцип гуманізму (визнання в праві найвищою цінністю людини, її гідності, права на щастя);

4) принцип правової законності (важливо розрізняти правовладдя і законність, яка не може зводитися до переваги дієвості закону і його виконання будь-якими способами і на шкоду людським правам, а має наповнюватися сутністю права, яке одне може зробити законність правовою);

5) принцип загальнообов'язковості норм конституційного права (кожен зобов'язаний неухильно додержуватися Конституції України).

У третьому питанні слід звернути увагу, що теорія конституційно-правової норми базується на розробках теорії права.

Донедавна визначення поняття «конституційно-правова норма» включало положення про те, що це правило загальнообов'язкового характеру у сфері конституційного права, яке прийнято державою, а його виконання може забезпечуватися силою державного примусу.

З точки зору розвитку сучасної науки і конституційної практики у понятті «конституційно-правова норма» акцентується увага на тому, що джерелом такого загальнообов'язкового нормативного правила може виступати безпосередньо Народ України, воно може бути прийняте чи санкціоноване державою, суб'єктами місцевого самоврядування.

Отже, загальнообов'язковість, формальна визначеність, можливість виконання конституційно-правової норми шляхом державного примусу – це спільні ознаки для всіх правових норм, що не залежить від галузевої їх приналежності. Водночас конституційно-правові норми мають притаманні саме їм ознаки.

Під час вивчення четвертого питання студентам слід знати, що правові можливості окремої конституційно-правової норми в механізмі правового регулювання є досить обмеженими. Така ефективність правового впливу значно зростає у випадку об'єднання конституційно-правових норм у певні відособлені групи за спільністю напрямків їх правового впливу, що приводить до утворення правових інститутів.

За масштабом внутрішньої структури конституційно-правові інститути поділяються на: генеральні, основні, субінститути.

Скласти схеми:

- Система конституційного права України.

Тематика рефератів:

- «Співвідношення системи конституційного права України та системи Конституції України: загальні та специфічні риси».
- «Теоретичні проблеми розвитку конституційного права України».

Література

1. Белов Д., Громовчук М. Норма конституційного права: деякі аспекти структури // Проблеми сучасних трансформацій. Серія: право, публічне управління та адміністрування. 2021. №2. С. 40–44.
2. Заморська Л.І Конституційно-правові норми як специфічний вид правових норм у сучасній теорії права // Держава і право. 2010. № 48. С. 3-9.
3. Носенко О.В. Інститути конституційного права України: проблеми теорії та практики: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. Київ, 2006. 206 с.

